ХУДОЖНІЙ ВІТРАЖ У СУЧАСНОМУ ДИЗАЙНІ ІНТЕР'ЄРУ ЖИТЛОВОГО СЕРЕДОВИЩА

Б. Задорожний, асистент

ORCID AD: 0000-0002-1537-6428

Національний університет «Львівська політехніка»

<https://doi.org/10.31734/architecture2020.21.091>

Задорожний Б. Художній вітраж у сучасному дизайні інтер'єру житлового середовища

Вітраж як мистецтво має доволі довгу історію, і тепер можна впевнено казати про його нове відродження. Сьогодні вітраж дедалі рідше виконує свою основну функцію: заповнення віконних прорізів. Частіше його використовують як декоративний елемент для оздоблення інтер'єрів житлових і громадських приміщень, а також, як і багато століть тому, вітражі змістово прикрашають храми.

Вітраж – це орнаментальна або сюжетна композиція зі шматочків скла, зазвичай різнокольорових, з'єднаних металевими стяжками, розрахована на наскрізне освітлення.

У дослідженні йдеться про його значення в оздобленні інтер'єрів житлових приміщень. Завдяки своїй прозорості вітражне скло дає змогу використовувати навколишнє середовище як частину дизайну інтер'єру, перетворюючи простір на більш емоційний і відкритий.

У сучасному вітражі чудово поєднуються нові технології, останні дизайнерські розробки і стародавні традиції майстрів, створюючи цілісну композицію, цікаву модною тематикою, характером і мотивами.

Проаналізовано й охарактеризовано сучасні основні техніки виконання вітражів, а також наведено класифікацію різновидів вітражів та їхні характерні особливості, від яких залежить специфіка застосування кожного виду. Адже, окрім традиційних технологій виготовлення вітражів, винайдено нові, що розширило діапазон творчих можливостей дизайнерів.

Призначення вітражів різноманітне. Традиційно їх застосовують для оформлення вікон, дверей, ніш. Але сьогодні цю яскраву й ефектну декоративну техніку використовують і для оздоблення інтер'єрів, освітлювальних приладів, меблів. Сучасний вітраж розрахований на штучне освітлення, що значно розширило можливості його застосування в архітектурі.

Багата, глибока й невичерпна історія вітражного мистецтва дає змогу художникам-дизайнерам сьогодні експериментувати й напрацьовувати нетрадиційні підходи у виконанні скляних площинних композицій. Порівняно з традиційними вітражними технологіями сучасні економніші, простіші у виготовленні й водночас не втрачають естетичної цінності.

Ключові слова: вітражне мистецтво, житлове середовище, традиційні технології, дизайнер, елемент декору, наскрізне освітлення, скло, цілісна композиція, псевдовітражі, інтер'єр.

Zadorozhnyi B. Art stained-glass panel in the modern interior design of a residential space

Stained glass as an art has a long history and now we can say with confidence about its new revival. Today, stained glass is used in its main functions such as filling window openings more and more rarely. It is often used as an additional element to decorate the interiors of residential and public spaces. Moreover, similarly to many centuries ago, stained-glass windows continue to be a semantic ornament in temples.

Stained glass is an ornamental or plot composition made of pieces of glass, usually multicolored, connected by metal ties, designed for through lighting.

The article also talks about importance of the stained glass in the interior decoration of living spaces. Due to its transparency, stained glass allows using environment as a part of interior design, making the space more emotional and open.

Modern stained glass perfectly combines new technologies, the latest design developments and ancient masters' traditions. It creates a holistic composition, which is interesting with fashion themes, characteristics and motifs.

The modern basic techniques of stained-glass windows are analyzed and characterized in the article. Here is also classification of types of stained-glass windows and the main features, which are the base for using such constructions. In addition to traditional techniques of stained-glass production, new ones were invented, so nowadays designers have greater possibilities for creation original things.

The purpose of stained glass use is diverse. Traditionally, stained glass is used in the design of windows, doors, niches. But today such bright and spectacular decorative technique is also used to decorate interiors, lighting fixtures and furniture. Modern stained glass is designed for artificial lighting, which has greatly expanded the possibilities of its application in architecture.

The rich, deep and inexhaustible history of stained glass art allows artist-designers to make experiment and develop unconventional approaches of making the glass plane compositions. Compared to traditional stained glass technologies, modern ones are more economical, easier to manufacture and at the same time do not lose their aesthetic value.

Key words: stained glass art, living environment, traditional technologies, designer, decoration element, modern, through lighting, glass, integral composition, pseudo-stained glass windows, interior.

Постановка проблеми. Вітраж як мистецтво має доволі довгу історію, й сьогодні можна впевнено казати про його нове відродження. Він як один з елементів архітектурного об'єкта з давніх часів відіграє важливу роль у формуванні архітектурного середовища і значно впливає на емоційно-психологічний стан людини, відвідувача інтер'єру.

Останнім часом мистецтво вітражу приваблює багатьох дизайнерів інтер'єрів своїми композиційністю й виразальною стилістикою. Якщо спочатку його використовували винятково в культових спорудах і палацах вельмож, то сьогодні ця техніка доступна та може бути застосована як у громадських, так і в житлових інтер'єрах. Оскільки вітражні вікна найчастіше прикрашають будівлі музеїв та храмів, вони асоціюються з парадністю, навіть монументальністю. Тож багато людей упевнені, що вітражі не створені для інтер'єру житлового будинку. Крім того, прийнято вважати, що вітраж – це дорого. Однак і те, й інше – не зовсім правильно. Тому доцільним буде узагальнений огляд застосування художнього вітража в організації сучасного інтер'єру житлового середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітражному мистецтву загалом присвячено чимало публікацій вітчизняних і закордонних дослідників, особливо періоду другої половини XIX – початку XX ст., за активного розвитку вітражництва.

Історичні аспекти цього питання вивчали такі науковці як І. Галицький [3], А. Мухін [5], історію вітража України – З. Чегусова. На теренах Росії чимало наукових праць присвячено вітражам Санк-Петербурга, серед яких праці Е. Борисової, Г. Стерніна, Е. Кириченко.

У Західній Європі питання щодо розвитку вітражництва у житлових будинках та проблем стосовно його збереження на межі XIX–XX ст. розкривали польські дослідники: К. Павловська, А. Доманська-Беговська, Я. Скуратовіч, А. Лясковський, Я. Домініковський, С. Лукавський; угорські – Е. Местер, А. Гаральда, А. Шекелі; а також А. Мораванський, А. Лене.

Дослідження щодо застосування вітражів в оздобленні інтер'єрів проводили В. Прусак, М. Пунда [2] та ін.

Різновиди формування вітража у своїй книзі «Вітражне мистецтво та техніка розпису по склу» описав Маріяді Спіріто [7], Донателла Дзаккарія – у книзі «Декоруємо склом». Сергій Литвиненко

[4] детально описував технологію ф'юзингу та технології гравірування по склу в однойменних книгах.

Постановка завдання. Наше завдання – узагальнений огляд сучасних тенденцій щодо застосування техніки вітража в художньо-естетичній організації інтер'єру житлового середовища та визначення функцій техніки в житлових будівлях.

Виклад основного матеріалу. Вітраж – це орнаментальна або сюжетна композиція зі шматочків скла, зазвичай різнокольорових, з'єднаних металевими стяжками, розрахована на наскрізне освітлення. Скло – модний, цікавий, благородний матеріал, незамінний для людей, які прагнуть жити в екологічно чистому середовищі. Завдяки своїй прозорості вітражне скло дає змогу використовувати навколишнє середовище як частку дизайну інтер'єру, перетворюючи простір на більш емоційний і відкритий [6].

Сьогодні вітраж дедалі рідше виконує свою основну функцію – заповнення віконних прорізів. Частіше його використовують як декоративний елемент для оздоблення інтер'єрів житлових і громадських приміщень, а також, як і багато століть тому, вітражі слугують змістовою окрасою храмів. Удосконалення якості вітражів, їхніх нових технік і прийомів виконання із застосуванням різних матеріалів і виробничих можливостей дає змогу моделювати із скляних пластин фантастичні речі. Цьому сприяли тривалий історичний розвиток вітражного мистецтва, зміна епох, архітектурних стилів і напрямів, художньої майстерності. У сучасному вітражі чудово поєднуються нові технології, останні дизайнерські розробки і стародавні традиції майстрів, створюючи цілісну композицію, цікаву модною тематикою, характером і мотивами.

Призначення вітражів різноманітне. Традиційно їх застосовують для оформлення вікон, дверей, ніш. Але сьогодні цю яскраву й ефектну декоративну техніку використовують і для оздоблення інтер'єрів (стель, перегородок, ширм), освітлювальних приладів (плафонів люстр, бра, торшерів), меблів (різноманітних функціональних і декоративних вставок, буфетів, стільниць, шаф-купе) [2]. Наведемо низку основних прийомів, де вітраж посідає провідне положення в організації житлового середовища (рис.).

Вітражі у дверях і вікнах – це класика. Вітражні дверні вставки – найпоширеніший вид вітражів у сучасному інтер'єрі. Двері з такою

вставкою надійні, прості, пропускають світло, проте мають дещо меншу звукоізоляцію ніж звичайні двері, тому їх не бажано встановлювати у деяких приміщеннях (наприклад, у вході до ванної кімнати). Такі вітражі можна встановити у вікнах спальні або вітальні, кухні, передпокою, балкону чи веранди.

Рис. Вітражі в інтер'єрі житлового середовища

Сучасний вітраж розрахований на штучне освітлення, що значно розширило можливості його застосування в архітектурі.

Вітражні стелі нададуть приміщенню виразності та будуть його «родзинкою». Вироби з вітражного скла практичні, довговічні та екологічно чисті. Для виготовлення вітражних стель найчастіше використовують плівкові або розписні багатшарові псевдовітражі. Між базовою стелею й підвісною конструкцією бажано монтувати підсвічування. І якщо освітлення спроектовано у просторі за вітражною стелею, то така конструкція є не тільки функціональним, а й вагомим естетичним елементом інтер'єру. Також вітражні стелі вологостійкі, їх можна встановлювати в басейнах та у ванних кімнатах.

Вітражі в нішах прикрасять приміщення навіть із найпростішою обробкою стін і підлоги. Внутрішні стіни ніш можна закрити вітражним екраном, позаду якого, як і у випадку зі стельовими вітражами, буде обладнано приховане підсвічування. Отож, у будинку з'являться оригінальні джерела м'якого світла, доречні й при спокійному відпочинку після роботи, і при святкових заходах. Вітражна ніша, крізь яку ллється світло, справляє незабутнє враження. Також вітраж буде дуже доречним, якщо нішу дизайнер проектує для створення фальш-вікна.

Міжкімнатні вітражні перегородки найчастіше застосовують, коли потрібно частково об'єднати два приміщення і створити перехідний прос-

тір. З одного боку, вони дають змогу бачити й чути, що відбувається за «стіною», з іншого – позначають легкий кордон, відокремлюючи, наприклад, кухню від їдальні чи передпокої від вітальні [2]. Вітражна перегородка легка й повітряна. Завдяки прозорості перегородки приміщення немов перегікає одне в інше.

За допомогою вітражів, виконаних за технікою «Тіффані», декорують дзеркала, плафони для люстр, торшерів чи бра. Естетичний вигляд мають такі вітражі у складі фасадів кухонної гарнітури або у скляних дверцятах шаф-купе.

Для виготовлення вітражів використовують різні техніки, кожній із яких притаманна своя характерна особливість, від якої залежить специфіка їхнього застосування. Серед класичних вітражів із свинцевою арматурою можна виокремити контурні (які утворюються методом набору вітражного полотна з кругляків і заповнення проміжків між ними склом іншої форми); монохромні – виконуються зі скла одного кольору (білий, блідо-рожевий, блідо-жовтий), із різною поверхнею (рифлені, з бугорками, з візерунком); мозаїчні вітражі – складаються з кольорового скла різної форми в орнаменти геометричного чи рослинного характеру й сюжетні картини; вітражі із застосуванням художнього розпису на склі, розраховані на сприйняття на просвіт; комбіновані – можуть поєднувати в собі кілька різновидів вітражів [1]. Класика – це технологія, відома здавна, і дає змогу створювати гарні й довговічні вітражі.

Застосовуючи техніку «Тіффані», шматочки скла вирізають за заданим ескізом, обмотують по периметру мідною фольгою і спаюють оловом. Її назва походить від творця Луї Комфорта Тіффані. Відмова від жорсткого металевого каркаса дала змогу застосовувати такі декоративні вироби не тільки як скляне заповнення прорізів у стінах, тобто площинних композицій, а й як вироби різної конфігурації, наприклад, плафони для світильників. Такі вітражі дуже гарні й оригінальні.

Техніка «Ф'юзинг» – це безшовний вітраж. Суть цього методу полягає в тому, що на цілісному пласті скла збирають малюнок майбутнього вітража зі шматочків кольорового скла, скляних гранул і т. п. Потім скло розігрівають у спеціальній печі до температури 850°C і спікають у суцільний шар. Незважаючи на трудомісткість виготовлення, вітраж, виконаний за технологією «ф'юзинг», може мати різні конфігурацію, товщину й фактуру. Це дає змогу використовувати його як ефектні елементи інтер'єру. У результаті такий вітраж надає інтер'єру сучасного вигляду й посилює його художньо-естетичні якості [4].

Окрім того, використовують так звані псевдовітражі, де пайку можна замінити на просто чорний контур, а також на розпис керамічними фарбами, травленням. Штучні вітражі (імітації), виготовлені за допомогою полімерних плівок, лаків і розписів, використовують для декорування елементів, коли необхідні легкість конструкції або економність.

Висновки. Отже, на основі узагальненого огляду та аналізу основних видів вітража і технологій його виготовлення охарактеризовано особливості та можливості застосування цієї техніки для функціональної й художньо-естетичної організації сучасного житлового середовища.

Багата, глибока й невичерпна історія вітражного мистецтва дає змогу художникам-дизайнерам сьогодні експериментувати й напрацьовувати нетрадиційні підходи у виконанні скляних площинних композицій. Порівняно з традиційними вітражними технологіями сучасні економічні, простіші у виготовленні й водночас не втрачають естетичної цінності.

Бібліографічний список

1. Лисенко О. Вітраж у львівських кам'яницях на рубежі XIX-XX століть. *Вісник Львівського державного аграрного університету: архітектура і сільськогосподарське будівництво*. 2004. № 5. 322 с.
2. Прусак В. Ф., Пунда М. І. Сучасні підходи до застосування вітража в організації житлового середовища. *Дизайн-освіта в Україні: перспективи розвитку*. 2013. № 3. С. 104–106.
3. Галицкий И. А. История витража. *Деко*. 2009. № 6. С. 12–17.
4. Литвиненко С. Технология фьюзинга. Київ, 2005.
5. Мухин А. С. Витражи Марка Шагала в Реймском соборе / Изобразительное искусство, архитектура и искусствоведение русского зарубежья. Санкт-Петербург, 2008. С. 144–148.
6. Скло України: ілюстрований збірник. Київ, 2007. 223 с.
7. Спирито М. Витражное искусство и техника росписи по стеклу. Москва, 2006. 128 с.

Стаття надійшла 21.01.2020